

Hymns for Living (Az élet énekei). The Lindsey Press. London, 1985.
(Lapszámozatlan)

Az angol unitáriusok új énekeskönyve kétségtelenül egyházi énekkultúrájuk egyik kiemelkedő alkotása. Gazdag, változatos énekanyaga nemcsak múltbeli örökségüket öleli fel — javított és bővített formában — hanem új énekek és dallamok egész sorát is tartalmazza.

Az énekeskönyv teljes mértékben tükrözi azt a szabadelvű teológiát, amelyet napjaink angol unitarizmusa képvisel.

Tartalmára nézve 13 fejezetre oszlik, változatosságára és gazdagságára utal, hogy 182 téma köré csoportosítja az énekeket. A jellemről pl. 7, a nehézségről 16 éneket találunk, a különböző vallások köréből 11 ének vezet a vallásos lelkeket közelebb egymáshoz.

Az énekeskönyv 317 éneket tartalmaz. Az unitárius örökség sokatmondó éneke a 78-as számú, „Tiszteletreméltó szentek“ kezdetűnek, Andrew McKean Hill, Edinburgh-i lelkész tolmácsolásában. Megéneklí Servetet, Socinus Faustust, Dávid Ferencet.

A könyv egy bizottság többéves munkájának az eredménye, melynek tagjai az angol unitárius szellemi élet aktív munkásai. Szerkesztő és a bizottság titkára Sydney H. Knight; zenei szerkesztő David Dawson, a bizottság tagjai: Keith Gilley, Kereki Gábor, Celia Midgley és John A. Storey.

Az új énekeskönyv, hisszük, nemcsak hiánypótló, de útmutató és a vallásos érzületet serkentő „lelki kenyér“-nek bizonyul. Hozzájárul a szép, ritmikus éneklés fenntartásához, amely az angol unitárius istentiszteletet jellemzi. Az énekeskönyv kemény kötésben, szép kivitelezésben jelent meg. Énekei közül többet a mi énekeskönyvünkben örömmel látnánk.

Rezi Elek

D. Elwyn Davies: „*They Thought for Themselves*“. A Brief Look at the History of Unitarianism in Wales and the Tradition of Liberal Religion. (Önmagukra gondoltak. Rövid áttekintés az unitarizmus és a szabadelvű vallásos hagyománya történetének Wales-ben). Llandysul, 1982. 185 l.

A könyv megjelenését az angol unitárius egyház walesi szakosztálya tette lehetővé azzal a céllal, hogy ismertesse a walesi unitárius és szabadelvű vallásos gondolkodás és életgyakorlat történetét.

A könyv szerzője D. Elwyn Davies, a Swansea-i unitárius gyülekezet lelkésze. Az előszót a walesi unitarizmus ismert képviselője J. Eric Jones, Aberdare-i lelkész írta.

A kötet a jól ismert mottóval indul: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas“. (A szükségekben egység, a kétségekben

szabadság, mindenben szeretet.) Az idézet Robertus Meldenius-tól (1580—1650) származik.

A bevezetőben a nemzetközi unitárius hagyomány rövid történeti vázlatát közli. Ezután részletesen ismerteti a walesi unitarizmus történetét, felmutatván egyedi sajátosságait és kapcsolópontjait az angol unitarizmussal. J. Eric Jones megállapítja, hogy a könyv útjelző a walesi unitarizmus megismerésében, egyrészt, mert mindeddig erről kevés munka jelent meg angol nyelven, másrészt mert sok régi adatot helyesbít, eseményeket értékel újra és eddig ismeretlen új adatokat közöl. A könyv meghúzza a határvonalat az angol és walesi nyelvet beszélő unitáriusok között, de felmutatja, hogy a „Black Spot“ („Fekete folt“ — így nevezték azt a területet Wales-ben, ahol az unitarizmus gyökeret eresztett) mégis nyelvtől függetlenül az unitárius ügyet szolgálta.

A könyv monografikus formában mutatja be az egyházközségek történetét, amely nélkülözhetetlen forrást jelent az unitarizmus történetének megírásakor. Bemutatja azt a nagy hatást, amelyet egyházi lapjuk az *Yr Ymofynnyd*. (The Inquirer) kiadása jelentett; megjelenési éve 1847, első kiadója J. Edward Jones (1801—1866), Bridgend-i lelkész volt. Külön fejezetben értékeli azt a szellemi hatást, amelyet a Carmarthen College jelentett a szabadelvű mozgalom életében.

A könyv közli a kiemelkedő walesi unitáriusok névsorát és egyházi munkásságát, kiemelve legnagyobb szellemi egyéniségének Iolo Morganwg (Edward Williams, 1747—1826) tevékenységét, aki az ország szellemi életében is nagy szerepet játszott.

A kiadvány értékét emeli az unitárius gyülekezetek helyét felmutató térkép és a templomokat, imaházakat bemutató 47 fénykép.

A walesi unitáriusok 1928-ban csatlakoztak az angol unitárius egyház szervezetéhez, de sajátosságaikat mindmáig megtartották. Vanak gyülekezetek, amelyekben angolul, másokban walesi nyelven folyik az istentisztelet.

A könyv hozzásegít a walesi unitarizmus jobb megértéséhez. Ennek sajátosságai és hatása ismerete nélkül az angol unitarizmus történetét nem tudjuk helyesen értékelni.

Rezi Elek

Kozma Dezső: *Költői ősz*. Petőfi Júliája. Dacia Könyvkiadó. Kolozsvár-Napoca, 1985. 207 l. + 32 l. fényképmelléklet.

Kozma Dezső ötvenedik születésnapja évében jelent meg tizedik kötete, mely egyben, a második, Petőfiről szóló könyve. 1976-ban *Petőfi öröksége* címmel tette közzé a kolozsvári Petőfi-iskolára vonatkozó kutatásait, azóta főleg klasszikusaink népszerűsítésére összpontosítja erejét. Mikszáth Kálmán- és Krudy Gyula-kismonográfiái mellett egyetemi jegyzetet s két jelenleg is forgalomban lévő iskolai tankönyvet állított össze. Különös sikert ért el az 1982-ben megjelentetett *Arany János*

breviárium, mely a nagyközönség igényeihez igazodva idézte fel a száz éve halott költő életét és költészetét.

Az *Arany János breviáriumm*al tulajdonképpen egy új kiadványtípust honosított meg Kozma a romániai magyar könyvkiadásban. Ennek lényege, hogy az író-költő életére, művészetére vonatkozó versekből, levelekből, emlékiratokból, kritikákból egy olyan válogatást állít össze — ahol szükséges, összekötő szöveggel biztosítva a folytonosságot —, hogy lehetőleg teljes életrajzot és pályaképet kapjunk. E kiadványtípus filológiai előzménye Arany János összes kisebb költeményeinek 1925-ös Voïnovich Géza-féle híres kiadása lehetett, ő is időrendbe állította a verseket, s előttük, utánuk közölte a kommentárt, életrajzi vonatkozásokat, kritikai megjegyzéseket, prózai idézeteket.

E kiadványtípus továbbfejlesztésének tekinthetjük a *Költői őszt*, ez ugyanis nem egészen három évet ragad ki Petőfi életéből, s ennek eseményeit, költői termését dolgozza fel. Középpontjában a Szendrey Júlia iránti szerelem áll. A nagykárolyi fogadóbeli bálon történt ismerkedéstől, az érzelem fellobbanásától kezdve az elbizonytalanodáson (Pila Anikó, Prielle Kornélia) át a *Reszket a bokor, mert...* vallomásáig kalauzol a kötet első, „Megszenvedett szerelem” című fejezete. A második, a „Szabadság, szerelem”, az *Összes versek* megjelenésétől és a Petőfi—Júlia közti titkos levelezés kezdetétől az eljegyzésig, valamint a megismerkedés évfordulóján megkötött házasságig követi a szerelmesek sorsát. A harmadik rész, a „Feleségek felesége” főleg a költői mézeshectekre összpontosít, a további hónapok forradalmi lázát, felgyorsuló eseményesodrárt már alig tudja nyomon követni, csak a Júliával kapcsolatos vonatkozásokat emeli ki. Ezért némi aránytalanságot vélünk felfedezni a szerkezetben: az első két, aprólékosan kidolgozott, minden mozzanatra kitérő fejezet után a harmadik túlzottan leszűkíti a perspektívát.

Kozma Dezső több mint száz Petőfi-verset közöl kötetében, többnyire teljes szöveggel. A prózai anyag összeállításához a Petőfi—Júlia levelezésen és Júlia naplóján kívül is óriási választék áll rendelkezésére. Böven válogatott is belőlük. Emlékiratok, monográfiák, tanulmányok, évfordulós megemlékezések néhány jól kiválasztott részlete teszi színessé a kötetet. A klasszikus írók (Jókai Mór, Gyulai Pál, Móra Ferenc, Illyés Gyula, Németh László) mellett szóhoz jutnak a rangos irodalomtörténészek (Horváth János, Barta János, Németh G. Béla) és a romániai kutatók-méltatók (Antal Árpád, George Sbârcea, Kiss Jenő, Bajor Andor) is. Az ügyes válogatás eredményeként egy fordulatos-romantikus regényszerű olvasmányt kapunk, amelyből még az esztétikai vonatkozások sem hiányoznak, hiszen a versek végén — kerülve a szak kifejezéseket — a szerző felhívja figyelmünket a hatás titkára, a művészi megoldásokra. A legismertebb költeményekről (*Szeptember végén, Itt van az ősz, itt van újra...*) elemzéseket is idéz. Kár, hogy csak néha jelölte idézetei forrását, így csak a Petőfi-bibliográfiákkal rendelkezők tudják felkutatni a több, mint negyedszáz szerzőtől összeválogatott részletek lelőhelyét.

Kozma Dezső a „szélesebb olvasóközönség” számára akarta „felvillantani a Júlia-versek élményhátterének fő momentumait, életrajzi adatait”. Minden bizonnyal az iskolásokra gondolt elsősorban, akik ma már egyre kevesebb klasszikus verset olvasnak, s talán egy ilyen kötet könyvben megismerteti velük egyik legnagyobb költőnk életét, szebb-

nél szebb verseit. A könyvpiaci siker ezt igazolni látszik, s indokolttá tenné, hogy egy teljes „Petőfi breviárium“ elkészítésére is vállalkozzék a szerző, hiszen költőnk egész életrajza kínálozódik az ilyenszerű feldolgozásra. Az idegen szavak, kifejezések magyarázatára pedig hasznos lenne a kötet végén mutatót közölni, mert még a műveltebb olvasók is találnak az idézetekben szótárt, lexikont igénylő részeket. (Ki tudja ma már, hogy a Petőfi által rajongva említett Boz azonos Charles Dickensszel?)

A *Koltói ősz* egyben kézikönyv és versgyűjtemény. Olvasmányosságával, gazdag illusztrációs anyagával újabb nemzedékekhez hozza emberközelbe a halhatatlan verseket alkotó, excentrikusan viselkedő költőt, s nem kevésbé különöc Júliáját. Ugyanakkor tovább folytatja a több mint százéves múltra visszatekintő, Brassai Sámuel, Meltzl Hugó, Csernátoni Gyula, Farnos Dezső, Barabás Ábel, Ferenczi Zoltán, Borbély István és Kristóf György nevével fémjelzett hazai Petőfi-kultusz hagyományait.

Dr. Gaal György

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ, 3015/1986

CUPRINSUL • CONTENTS

August în viața noastră • August of our New Life 129

STUDII • STUDIES

Dr. Árpád Szabó: Interpretarea sfintelor scripturi • The Interpretation of the Holy Scriptures	131
Dr. Max Ulrich Balsinger: Autoritatea tradiției • The Authority of Tradition	135
Dr. János Erdő: Istoria Colegiului Manchester și relațiile lui cu Biserica Unitariană din Transilvania • The History of Manchester College and its Relation to the Transylvanian Unitarian Church	138
Dr. György Gaal: Documente privind trecutul bisericii unitariene Clujene (part. 3) • Collection of Documents Regarding the History of the Unitarian Church from Cluj (3rd part)	158
Ferenc B. Bálint: Mărturisire despre vocația preoțească • Confession in Connection with the Minister's Vocation	166

LUCRĂRI OMILETICE • SERMONS

Dr. Géza Lőrinczy: Simbolul „Fiului risipitor” • What the Parable of the “Prodigal Son” Teaches us	170
Convertirea lui Zacheu • Zacchaes's Conversion	173
Ferenc Szász: „Împărăția lui Dumnezeu este în lăuntrul vostru” • The Kingdom of God is Within You	176
Concepte biblice • Biblical Conceptions	179
Idei, cugetări • Ideas, Thoughts	181

VIATA BISERICESCA ȘI ȘTIRI • CHURCH LIFE — NEWS . 183**RECENZII • BOOK REVIEWS 189**

Colectivul de redacție • Editors

Președintele și redactor responsabil: dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrinc Mikó.

Redacție • Editorial Office

3400 Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 9. R. S. Romania. Tel. 1 52 71.

